

KAB - årbog 1932

DANSK BYGNINGSTØMMER

Af Skovrider *H. H. Billmann*, Frijsenborg.

Dansk Bygningstømmer er en forholdsvis ny Vare paa Markedet, og den naturlige Aarsag hertil er, at Naaletrædyrkningen er ny i vore Skove. — Det var indkaldte tyske Forstmænd, som i sidste Halvdel af det 18. Aarhundrede paany indførte Naaletræerne som Bestanddel af dansk Skov, der da udelukkende bestod af Løvtræer og hvis Hovedformaal var at forsyne Landet med Brændsel. — Men selv om Naaletræerne saaledes blev indført paa enkelte af Statens Skovdistrikter, varede det dog længe, før Plantningen deraf blev saa almindelig, at Naaletræet kunde begynde at præge Skovene, og endnu meget længere, før det naaede saadanne Dimensioner, at det kunde anvendes til Bygningsbrug. Om et af Landets nu naaletrærigeste Distrikter, Frijsenborg, skriver Distriktets daværende Overførster, *P. Winge*, i 1875, at Naaletræbevoksningerne „paa Grund af den unge Alder endnu ikke indeholder Tømmer, men kan dog afgive mindre Savtræ saasom til Spaan og Lægter“.

Igennem den sidste Halvdel af forrige Aarhundrede produceredes en stadig stigende Mængde af Bygningstømmer i vore Skove, og Spørgsmaalet om dets Anvendelse og Anvendelighed begyndte at blive aktuelt. — I de fleste Egne gled det danske Træ gradvist og næsten umærkeligt ind paa det lokale Marked, efterhaanden som det fremkom i de for almindelige Landbygninger passende Dimensioner. Det var som oftest Landhaandværkere, der besørgede denne Indarbejdelse, idet Tilvirkningen skete ved Slingning med Haandkraft. Kun hvor Produktionen begyndte at antage større Omfang, dukkede primitive Savværker op, enten oprettede af Skovejerne eller som selvstændige Smaabrug, der altid var baserede paa et enkelt eller højst et Par Skovdistrikters Udbud af Raatræ.

Da indtraf en Hændelse, som saa at sige med ét Slag forandrede Forholdene: den usædvanlig voldsomme Storm af 12. Februar 1894. Den slog vore Naaletræbevoksninger ned i et Omfang, som maatte forekomme katastrofalt; ikke just derved, at de stormblottede Arealer i og for sig var af nogen Betydning i Forhold til det samlede Naaletræareal, men Træmasserne syntes ved første Blik kolossale, og de faldt indenfor

ganske bestemte Omraader, saa at den Vedmasse, der maatte realiseres, lokalt langt oversteg det sædvanlige Udbud.

Efter en af daværende Lektor, senere Professor, *A. Oppermann* foretagen Opgørelse, publiceret i „Tidsskrift for Skovvæsen“, Bd. VI, 1894, androg den faldne Masse for 235 større og mindre Skovdistrikter ialt ca. 5 Millioner Kbf., hvoraf Naaletræet udgjorde ca. 3,8 Millioner. Ved at anlægge denne Maalestok ogsaa paa de Skove, hvorfra Oplysninger ikke var indsendt, kom O. til det Resultat, at det samlede Stormfald af Naaletræ udgjorde ca. 4,5 Millioner Kbf., hvilket formentlig svarede til en paa det Tidspunkt fuldt normal Aarshugst for hele Landet. — I hvor høj Grad Skaden var samlet paa enkelte særlig udsatte Lokaliteter, fremgaar af, at man alene paa Grevskaftet Brahetrolleborg i Sydfyn (som ganske vist var det haardest ramte Distrikt) anslog den faldne Naaletræmasse til ca. 1 Million Kbf.

Det overvældende Indtryk, som denne efter danske Forhold uhyre Stormskade frembragte, fortog sig imidlertid ret hurtigt. Allerede i den ovennævnte Afhandling udtalte *Oppermann*: „— — medens det er de danske Skove, der i Hovedsagen forsyner Landet med Bøgetræ, er det for største Delen Udlandet, der leverer det Naaletræ, som forbruges her i Landet, og ved at oparbejde det faldne Gran paa passende Maade kunne vi fremstille Varer, der er i Stand til at konkurrere med de indførte“ — Og Landet over, i første Linie paa Brahetrolleborg, gik man trøstigt i Lag med den Opgave at oparbejde det faldne Træ til Bygningsmaterialer, overvejende til Tømmer, saa at det kunde oplagres uden Fare for Ødelæggelse.

Man maa nære den største Respekt for det Arbejde, der her ydedes af Skovrideren paa Brahetrolleborg, *Elers Koch*, som i Løbet af forholdsvis meget kort Tid gennemførte denne Oparbejdning, og som til Hjælp derved kun havde 2 Savværker af beskeden Kapacitet. Af den faldne Million Kbf. blev omtrent de to Tredjedele behandlet saaledes for Distriktets Regning, og deraf maatte betydeligt over Halvdelen opslinges ved Haandkraft.

Ved Realisationen af dette Kvantum blev det selvfølgelig nødvendigt at søge Afsætning langt ud over Skovdistriktets sædvanlige Lokalmarked, og det er ikke for meget sagt, at Grunden under det danske Naaletræs salg blev lagt af hin Februarstorm og af de Mænd, som satte deres Arbejde ind paa at neutralisere dens Virkninger. Det viste sig at være rigtigt, hvad *Oppermann* udtalte paa et Skovbrugsmøde i Odense i Juni 1894, foranlediget af Stormskaden: „Tilstrækkelig store Mængder: ja, det er, tror jeg, netop noget, vi kunne lære af Stormen, at vi har haft for lidt Naaletræ; mange Salgsvanskeligheder falder bort, naar vi faar mere af Varen“.

Stormkatastrofen gentog sig i 1902, da den berygtede Julestorm

Natten mellem den 25. og 26. December i Heftighed naaede et godt Stykke over Stormen af 1894, og den faldne Naaletræmasse ligeledes blev noget større, nemlig ialt over 6,5 Millioner Kbf. Men det er bemærkelsesværdigt, at dette langtfra frembragte nogen Panik. Afsætningen af det betydelige Ekstrakvantum foregik uden nævneværdige Vanskeligheder.

Det Forhold, at det danske Bygningstømmer i den abnorme Situation, der fremkaldtes af omfangsrige Stormskader, var i Stand til at finde Afsætning, tør tages som et Vidnesbyrd om Muligheden for at indarbejde det som et normalt Led i Landets Forbrug, men ogsaa som et Fingerpeg om, hvilke Krav der da maa stilles til Skovbruget og den dertil knyttede Træindustri; og Kravene kan vel sammenfattes i følgende:

1. Det danske Bygningstræ maa fremskaffes i store Partier.
2. Det maa godtgøre sin Ligestilling i Kvalitet med de hidtil indførte Varer af samme Art.
3. Det maa behandles efter de Krav, som Forbruget stiller til Oparbejdning og Lagring.
4. Det maa bringes i Handelen paa en saadan Maade, at Forbruget har let ved at finde det.

Hvad det første Punkt angaar, maa man bemærke den forholdsvis meget store Stigning i Produktionen af dansk Tømmertræ, som i de seneste Aartier har fundet Sted. Medens *Oppermann*, sikkert paa godt Grundlag, ansætter den samlede danske Naaletræhugst i 1894 til omtrent 4.5 Millioner Kbf. aarligt, kan den efter Det statistiske Departements Undersøgelser i 1923 anslaaes til ca. 18 Millioner, og denne stejlt stigende Linie er utvivlsomt fortsat i Aarene efter 1923, saa at den aarlige Naaletræhugst for Tiden næppe ligger under 24 Millioner Kbf. — Aarsagen til, at vor Hugst nu er mere end 5 Gange saa stor som i 1894, maa søges i flere Forhold; dels har Naaletræarealet været i stærk absolut Stigning; dels er der i det forløbne Tidsrum sket en ikke ringe Forskydning i Aldersklassefordelingen, saaledes at det hugstydende Areal nu er meget større; og endelig har den nyere Tids Udhugningsteknik bevirket ikke alene en Stigning i det kvantitative Udbytte, men ogsaa en endnu større Stigning i Mængden af det til Tømmer egnede Træ, idet de hertil fornødne Dimensioner nu produceres paa langt kortere Tid end ved den forhen anvendte svage Udhugning. — At Stigningen fremdeles har Udsigt til at fortsættes, fremgaar af den forhaandenværende Aldersklassefordeling, idet yngre og mellemaldrende Bevoksninger er meget stærkt repræsenterede.

Af den ovenfor angivne Aarsproduktion, ca. 24 Millioner Kbf., tør 40—45 % antages egnet til Bygningstømmer i alle kurante Dimensioner, og med en Svindprocent for Oparbejdning af ca. 33 kan Aarsproduktionen af dansk Bygningstømmer derefter anslaaes til ca. 6,5 Millioner Kbf. = ca. 200.000 m³.

Hvor stor en Del af denne Masse, der hidtil har fundet Anvendelse som Bygningstræ lader sig ikke nøjere oplyse, men den er ganske afgjort meget betydelig, og det er til Sammenligning med det nævnte Tal af Interesse, at Importen af almindeligt Bygningstømmer normalt udgør omkring 165,000 m³. Der er her kun Tale om Tømmertræ; de savskaarne Kvalitetsvarer til Snedkeribrug o. l. løber op i langt højere Tal.

Man har Ret til heraf at drage den Slutning, at en endog meget væsentlig Del af Danmarks Tømmerforbrug vil kunne dækkes af den indenlandske Produktion, et Forhold, der fremtræder endnu skarpere under den herskende Nedgang i Byggevirksomheden, navnlig i Landdistrikterne, og i Betragtning af den øjensynlig kraftig fortsatte Produktionsforøgelse.

Naar Talen er om dansk Naaletræs *Kvalitet*, saa maa det erindres, at det her saa godt som udelukkende drejer sig om Gran. Skovfyrrer, der spiller en saa betydelig Rolle i de store træeksporterende Lande, dyrkes her kun i meget ringe Omfang, fordi den passer daarligt til vore Forhold. Naaletræ af høj Kvalitet, egnet til det bedre Snedkerarbejde m. v., produceres saa godt som ikke her i Landet. Forholdet kan mulig ændre sig, naar de talrige nye Plantninger af hurtigt voksende nordamerikanske og østasiatiske Træarter en Gang bliver ydedygtige; det er Fremtidsmusik. Men heraf maa man ikke slutte, at vort Træ skulde være mindre vel egnet til Bygningstømmer. Granen har næppe ringere Bæreevne end den til Tømmer almindelige Fyrrekvalitet, og det importerede Tømmer bestaar saa godt som altid af saavel Gran som Fyr i Blanding uden at der ved Handelen dermed skelnes mellem de to Træarter.

Da det danske Træ begyndte at komme til almindelig Anvendelse, i alt Fald i Landbygninger, var man fra Skovbrugets Side opmærksom paa, at man maatte gøre noget for dets Renommé. Som alt nyt blev det naturligvis mødt med megen Mistro, og lokale Forhandlere af udenlandsk Træ bidrog ikke sjældent deres dertil, ligesom den i Byggerikonditioner traditionelle Bestemmelse om Anvendelse af udenlandsk Tømmer ikke alene i hvert enkelt Tilfælde hindrede vor Gran i at komme ind, men ogsaa bibragte Befolkningen den Tro, at Tømmer skulde være udenlandsk for at være godt. — I 1894 foreslog daværende Forstinspektør ved Gisselfeld Kloster O. Götzsche i en Artikel i „Tidsskrift for Skovvæsen“, at der skulde anstilles nogle sammenlignende Forsøg med dansk og svensk Gran, og efter at et nedsat Udvalg havde udarbejdet en Plan, blev der i 1896 opført ialt 8 smaa vinkelbyggede Træhuse (anvendelige som Materialhuse) paa Skovdistrikter i Landets forskellige Egne. I disse Huse indsattes Tømmer, Stolper og Vægbeklædning af dansk og svensk Træ, ligelig repræsenteret, og Husene underkastedes Eftersyn i 1897, 1907, 1915 og 1917 ved to dertil valgte Skovridere; i det afsluttende Syn

1917 deltog endvidere efter Opfordring af Dansk Skovforening Arkitekt *Fr. Kiørboe*, København.

Synet konstaterede, at Husene endnu ved passende Vedligeholdelse vilde kunne staa i en lang Aarrække i deres oprindelige Skikkelse, at den bærende Konstruktion overalt havde holdt sig frisk i de 20 Aar, og at det danske Træ ikke paa noget Omraade havde vist sig ringere end det svenske.

Endskønt det danske Tømmer i stadig stigende Grad fandt Indpas i Landdistrikterne, maatte dog den stærke Produktionsforøgelse gøre det ønskeligt for Dansk Skovforening at forsøge et Fremstød paa det større Marked, og der blev da i Marts 1922 afholdt et Fællesmøde mellem den nævnte Forening og Akademisk Arkitektforening, hvor Spørgsmaalet om Fældningstid, Lagring m. m. drøftedes, og hvor der nedsattes et fælles Udvalg, bestaaende af 3 Medlemmer fra hver Forening, til nærmere Undersøgelse af herhen hørende Forhold. — Forsøg blev derefter udført paa 4 forskellige Skovdistrikter med Gran, der fældedes og oparbejdedes paa forskellige Tidspunkter i Løbet af Sommeren 1922, og der suppleredes med andre Undersøgelser i 1924 og 1925. Det vil føre for vidt her at komme nærmere ind paa Resultaterne; de findes i sammentrængt Form i „Dansk Skovforenings Tidsskrift“ 1927, Pag. 56 o. flg.

Her skal kun som Hovedpunkter anføres, at de undersøgte Tømmerpartier viste sig af fuldt ud god Kvalitet, og at tilstrækkelig Lagring blev opnaaet efter ca. 6 Maaneders Forløb, for det i Februar—Marts skovede Træs Vedkommende allerede efter 3—4 Maaneder.

Det tør da anses godtgjort, at dansk Grantræ i Kvalitet ikke staar tilbage for det indførte. Hvad Tildannelse angaar, vil det nærmest staa højere, idet næsten al dansk Gran fremkommer vel savet og fulddimensioneret. Men paa et væsentligt Punkt har vor Behandling af Varen ikke fyldestgjort de Fordringer, som Forbrugerne kan stille, og det er med Hensyn til Lagring. I mangfoldige Tilfælde er dansk Gran skovet, kørt til Saven og indsat i Bygningerne næsten uden Standsning, og selv om det ikke er godtgjort, at en saadan Fremgangsmaade rummer virkelig Fare for manglende Modstandsdygtighed overfor Raadsvampe, saa ligger det dog nær at antage Muligheden derfor, navnlig for Tømmer, der anbringes under Forhold, der vanskeliggør senere Udtørring; og i alle Tilfælde vil Svindet ved Udtørring bevirke daarligere Stabilitet i Tømmerkonstruktionerne. Omend det er en stor Fejltagelse at tro, at alt indført Tømmer er betryggende lagret, saa er det dog givet, at Lagring maa være en Hovedbetingelse for vort Tømmers fremtidige gode Renommé.

Allerede længe har dette staaet Skovbrugerne klart, men Forholdet har været vanskeligt at bringe i Orden, fordi det er Hovedreglen her i Landet, at Skovbrug og Savværksdrift er adskilte Virksomheder. Naar

Skovene har afgivet Stammerne til Savværkerne, har de tabt Følingen med, hvorledes det videre er gaaet med Varerne. Dog er det blevet mere og mere almindeligt, at der er oparbejdet virkelige Lagre af kurante Tømmervarer, enten direkte for Skovenes Regning eller i Samarbejde med Savværker, og man vilde formentlig komme til et for de fleste ret overraskende Resultat, hvis man kunde foretage en samlet Opgørelse af henliggende Lagre af dansk Tømmer. Men det maa føles som en væsentlig Mangel, at hele Handelen med denne Vare ikke er ordentlig organiseret, og denne Opgave tør Skovene og Savværkerne ikke længere negligere. Det er det sidste og afgørende Skridt, der nu maa tages, ved at organisere Salget saaledes, at Forbrugerne véd, hvor de kan henvende sig for at faa, hvad de ønsker.

Det, der her skal til, er en Centralisering, saa at der til enhver Tid haves Oversigt over alle forhaandenværende Lagre. Om denne Centralisering skal ske ved Oprettelse af særlige Agenturer eller om de alt eksisterende Organer for Tømmerhandelen kan og vil tage sig af Opgaven, maa Fremtiden vise.

Tømmerhandelen er for Tiden ikke i normal Bane. Prisfaldet har ramt netop denne Branche med overordentlig Kraft, og Tilbudene fra de eksporterende (og konkurrerende) Lande er bragt ned paa et saadant Prisminimum, at de paagældende Landes Økonomi er alvorlig truet. For de danske Skove, der arbejder med et langt højere Omkostningsniveau, men ganske vist ogsaa med en langt højere Produktion pr. Arealenhed, tegner Konjunkturerne sig derfor mørke. Men ogsaa for Tømmer vil der atter komme normale Forhold, og vort Skovbrug vil handle vel i at indarbejde sig nu paa det større Tømmermarked for at være paa Plads, naar bedre Tider kommer. — Mulighederne ligger for, og ingen vil tvivle paa Forbrugernes Interesse for dette Stykke nyt dansk Land.

